

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

ЕКСПРЕСИВНІСТЬ КОНЦЕПТУ *ОЧИ* (НА ПРИКЛАДІ ТВОРУ СОФІ УЕСТОН «ЛІД В СЕРЦІ»)

*Дабдіна О.С.,
учитель вищої кваліфікаційної категорії,
педагогічне звання «учитель-методист»,
Харківська гімназія № 14
Харків, Україна
Дао Нгуєн Хонг Нхунг,
Харківська гімназія № 14
Харків, Україна*

EXPRESSIVENESS OF THE CONCEPT *EYES* (BASED ON “EYES AT HEART” BY SOPHIE WESTON)

*Dabdina O.S.,
Kharkov gymnasium 14,
Kharkov, Ukraine
Dao Nguen Hong Nhung,
9 Form pupil,
Kharkov gymnasium 14,
Kharkov, Ukraine*

АНОТАЦІЯ

В статті проаналізовано невербальні засоби комунікації, а саме очі, які допомагають передати емоційний стан людини на момент комунікації.

Об'єкт дослідження – книга Софі Уестон «Лід в серці». Предмет – засоби літературної виразності для опису очей, що використовуються для відображення емоцій головних героїв в даній книзі.

ABSTRACT

The paper offers analysis of non-verbal means of communication namely eyes that help express emotional state of a person at the moment of communication.

Object of the study – the book “Eyes at heart” by Sophie Weston. Subject of the study – literary means of expressiveness for eyes description used to show emotions of main characters of the book.

Ключові слова: очі, експресивність, емоції, невербальний, засоби комунікації, літературний.

Key words: eyes, expressiveness, emotions, non-verbal

Невербальна комунікативна поведінка - це сукупність традицій і норм, які регламентують вимоги до організації ситуації спілкування, зокрема до контактів співрозмовників, фізичних дій, дистанції і забезпечення простору спілкування, невербальних засобів демонстрації ставлення до співрозмовника, жестів, міміки, поз, які супроводжують спілкування і роблять його можливим. Дослідження, проведені вченими, свідчать про те, що за рахунок невербальних засобів відбувається від 40 до 80% комунікації [1]. Людський погляд – це сигнал невербальної комунікації, який володіє специфічними функціями, відмінними від погляду тварин. Він може виступати засобом встановлення контакту. Серед широкого кола питань, що стосуються області сприйняття і пізнання людьми одне одного, суттєвий інтерес представляє тематика, пов'язана з вивченням емоцій людини через погляд. Увага до проблеми емоцій пов'язана перш за все з

особливою роллю виразних рухів в комунікативному процесі.

Такий орган людського тіла як очі виконує не тільки важливу фізіологічну функцію, а й має велике значення в психічному і соціальному аспектах людського життя. Дослідження, що були проведені в університеті Майами під керівництвом С. Яника та Р. Уелленса, показали, що 43,4% часу, протягом якого наша увага зосереджена на якійсь людині, ми приділяємо саме очам, тоді як рот отримує тільки 12,6% [2]. Через виразні описи очей розкривається внутрішній зміст людини, і тому саме очі є одним з основних джерел інформації про психічні властивості людини. Очі можуть передати готовність вести діалог, налагодити контакт, натякнути на щось, або навпаки дати зрозуміти небажання спілкуватися, виявити гнів чи відчай.

Об'єктом даного дослідження є книга Sophie Weston “Ice at heart”.

Предметом дослідження є специфіка та засоби літературної виразності для опису очей, що використовуються для відображення емоцій головних героїв в книзі Sophie Weston “Ice at heart”.

Метою даного дослідження є вивчення основних закономірностей словесного зображення очей людини даною письменницею, а також у виявленні типових для С. Уестон варіантів зображення очей та їх експресії.

У цьому дослідженні текстовий масив було складено на основі художнього твору «Ice at heart» («Лід в серці») об'ємом в 162 одиниці.

Для досягнення поставленої мети було вирішено наступні **завдання**:

здійснити суцільну вибірку прикладів з описом очей в книзі “Ice at heart”;

зіставити психологічний портрет людини за кольором очей з портретом героїв даної книги;

проаналізувати опис очей персонажів книги з метою виявлення особливостей передачі емоцій через очі;

скласти таблицю літературних засобів виразності для передачі емоцій через очі на приклади книги Sophie Weston “Ice at heart”.

Процедура аналізу полягала в наступному: з тексту було вибрано всі згадки, використані автором для опису очей. Аналіз даних одиниць дав можливість розподілити їх відповідно до лексико-семантичного значення.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що було уточнено як саме через погляд, зокрема через очі людини, можна виявити її внутрішній стан та відображення емоції. Також в дослідженні більш детально розглянуто фізичні та емоційні характеристики очей. Вперше було з'ясовано, які художні засоби для опису очей вживає письменниця Sophie Weston в своїй книзі для передачі настрою та емоцій своїх героїв.

Дане дослідження складається зі вступу, теоретичної та практичної частин, висновку та списку літературних джерел.

В теоретичній частині проаналізовано літературні джерела, в яких розглядалася тема невербальних засобів комунікації різними лінгвістами.

В практичній частині наведено та проаналізовано приклади з концептом *очі* на основі твору С.Уестон, в якому даний концепт є одним із засобів відображення людських емоцій. Текстовий масив у 162 одиниці було розподілено на кілька груп. Перша група включає словосполучення з *eyes*, що описують фізичні характеристики очей: особливості їх форми, розмір чи вікові ознаки. Наприклад, *deep-set eyes*. Другу, найбільш чисельну групу склали словосполучення з *eyes*, які передають емоційний стан героя. Їх було також розподілено на три підгрупі: а) ті, що безпосередньо називають емоції (наприклад, *sharp eyes*, *shrewd eyes*); б) метафори та епітети, що

мають власне емоційне значення (*reptilian eyes*); в) ті, що описують моторику очей, побічно вказуючи на емоційні переживання (наприклад, *Barbara's eyes clouded*). І остання група (г) – моторика, тобто рухи, які виконують очі (наприклад, *His eyes closed*).

Головними героями книги є молода жінка на ім'я Габрієла (або Габі) та її начальник Свен Гедберг. Більшість описань стосується саме цих героїв та стосунків між ними. І ще один персонаж заслуговує на увагу. Це жінка на ім'я Барбара (Барбро), яка допомагає по господарству Свеніві.

В оповіданні зустрічається кілька фізичних характеристик очей цих персонажів.

Очі Свена авторка описує сірими (“There was a glint in the *grey eyes*”) та майже закритими: (“As he turned to her she saw a thin face with elegant bones, a mouth of sculptural perfection and *deeply lidded eyes*”). У Габрієли вони великі карі, глибоко посажені (*Big brown eyes*, perfect skin and hair for a prince to climb up into your tower,’ he said softly. It was the same face as before — pointed chin and *deep-set eyes*), у Барбро – голубі. Але С. Уестон не просто називає колір очей. Більшість з цих фізичних ознак поєднується з емоційними. Таке поєднання фізичних характеристик очей з метафорами чи епітетами підсилює емоційне значення цього соматизму. Наприклад, очі Свена авторка описує як

льодяні або льодяно-сірі: “His eyes were *icy*. His eyes were a *peculiarly icy grey*”;

зимньо-сірі: “A gleam that she had reason to know came into the *wintery grey*”;

холодні сірі: “It was soft, even meditative, but there was a question in the *cool grey eyes* that she found she could not meet”;

сяючі: “There was mockery and something else in the *brilliant eyes*”.

Крім того, С. Уестон дає багато інших характеристик його очей, називаючи їх *implacable*, *terrifying*, *opaque* та *steady*.

Цікаво було порівняти психологічну характеристику людини за кольором очей з самим героєм. Судячи з цієї характеристики [3], сірі очі свідчать про людину сміливу, вперту, цілеспрямовану і в той же час злопам'ятну та запальну. Такі люди намагаються приховувати свою романтичність та сентиментальність. Саме таким зображено головного героя Свена.

Про очі Габі ми читаємо, що вони сердиті, невіруючі чи здивовані:

...he held her for a moment, looking down thoughtfully into her *angry eyes*;

They swayed for a few seconds, then, before Gaby's *disbelieving eyes*, Anders Storstrom fell backwards into the water.

She turned *astonished eyes* on him.

Крім того, вони можуть сяяти з викликом та бути надмірно яскравими:

His eyes met the *gleaming challenge* of hers;

He took his eyes off the road long enough to survey her flushed face and *over-bright eyes* with considerable comprehension.

Якщо застосувати психологічну характеристику людини за кольором її очей до карокої красуні Габі, то можна сказати, що вона імпульсивна, запальна, надзвичайно комунікабельна, відкрита, а також працююча, сором'язлива та старанна. Карі очі в народному сприйнятті асоціюються з привабливістю, красою. Ця характеристика повністю відповідає цій особі.

Метафоричне описання очей допомагає читачеві проникнути глибше в емоційний стан людини, зрозуміти її почуття в певний момент. В цьому творі авторка вживає багато порівнянь та метафор про очі. Їх поєднання з кольором очей робить опис більш живим. Наприклад, коли Свен злиться, незадоволений, вона порівнює його очі з холодним штормовим морем:

They (eyes) were *as grey as stormy sea*; and *as cold*.

Коли Свен спокійний, зосереджений, серйозний, його очі зображують як насичено сірі, немов штормові тучі, але не льодяні:

This morning his eyes were *the intense grey of storm clouds*; *not icy at all*.

А коли в його очі дивиться закохана Габі, вона їх вважає срібними, наче пейзаж. Читач розуміє почуття жінки через таке порівняння:

The grey eyes were as silver as the landscape.

Часто іменник *очі* сполучається з дієсловом. Йому властиві всі прояви життя. Наприклад, ми читаємо, як очі

переходять з однієї людини до іншої, окидають, роздивляючись, неначе подорожують по обличчю чи тілу. І тут авторка вживає широкий вибір дієслів, які додають емоційного забарвлення:

His eyes *raked* her face. She felt as if she was being X-rayed;

His eyes *brushed* over her briefly;

Barbro's sharp eyes *scrutinised* her;

She looked round the table, carefully *skimming* her eyes over Sven Hedberg's amused countenance;

His cold eyes *swept* over Gaby again. She felt as if she had walked into an iceberg.

Такий вибір дієслів підкреслює емоційний стан людини, яка виконує ці дії. Читач не тільки розуміє, що відчуває персонаж, а й може уявити ступінь цих емоцій. Очі цього персонажа не просто дивляться, а ретельно досліджують, вивчають (*raked*; *scrutinised*; *skimming*; *surveyed*). Або навпаки, герої можуть швидко кинути оком, таким чином, передаючи чи

просто намагаючись приховати якусь емоцію (*swept over*; *brushed over*). Очі також виблискують, мерехтять, спалахують чи сяють, виказуючи то розвагу, то гнів. Навіть такі схожі за значенням дієслова як *glint*, *flicker* та *flash* можуть свідчити про ступінь емоційного забарвлення.

Наступна група сполучення «очі + дієслово» відображає підсвідоме бажання людини заховатися, закривши, прикривши чи примруживши очі, або висловити недовіру, незадоволення, страх або просто втому (*narrowed*; *drift shut*; *dropped*; *screwed tight shut*; *clouded*):

They (eyes) *narrowed* with instant displeasure;

Her eyes *began to drift shut*;

Gaby's eyes *screwed tight shut*;

The grey eyes *were hooded*; - Gaby *dropped* her eyes hastily; -Barbro's eyes *clouded*.

Письменниця не просто пише, що персонаж закрив очі, а намагається натякнути, що він відчував в цей момент. Як, наприклад, в реченні «Gaby dropped her eyes hastily», ми відчуваємо, що Габріела хотіла приховати якусь думку чи почуття. А в реченні «Barbro's eyes clouded», ми можемо припустити, що Барбара пригадала щось неприємне чи можливо переживає якісь негативні емоції.

До окремої групи ми виділили дієслова, що не допомагають у передачі емоцій через очі, а просто називають рухи:

Gaby *shut* her eyes; - Gaby *closed* her eyes briefly. В творі Софі Уестон «Ice at heart» було відібрано та проаналізовано сполучення зі словом *eyes* з метою підтвердження того факту, що через очі можна відчути емоції героя, його внутрішній стан, зрозуміти його ставлення до співбесідника.

Вислів «очі – дзеркало душі» як найкраще підходить до даної роботи. Сполучаючись з різними прикметниками, дієсловами чи порівняннями, концепт *очі* дає можливість уявити образ героя твору, що робить літературний твір більш живим та захоплюючим.

Перелік посилань

Нелсон Одри, Голант Сюзан. Язык мимики и жестов. Что это такое. М., 2007.350 с.

Подольська Є. А. Культурологія : [навч. посіб.] / Є. А. Подольська, В. Д. Лихвар, К. А. Іванова. – К. : Центр навч. л-ри, 2003. – 288 с.

Равенский Н. Как читать человека. Черты лица, жесты, позы, мимика: РИПОЛ классик; Москва; 2007. – 420 с.